

אחמטובה שלי*

„תמיד מדדתי על פני מסכות של משוררות טרגיות, הצמדתי אחת, החלפתי לאחרת, מסכת סילביה פלאת, מסכת מרינה צווטאייבה. יום אחד אמא העירה לי שמוטב שאחליף את טיב המסכה. 'קחי את אחמטובה. היא, על אף כל התלאות והקשיים, חיתה עד גיל מאוחר ומתה מוות טבעי, אחרי שאהבה לשובע ואחרים אהבו אותה. היא תמיד ידעה שזו אך מסכה ושיש בה הרבה יותר מטרגיות אובדנית'. הייתי אז בת שלושים ופסלתי את העצה, הרי מה יכול להיות יותר מטרגיות אובדנית? התבגרתי.“

“כשבאו האנשים לאמריקה הם הביאו אותנו יחד אתם. הם הביאו אותי, את לוקי ואת תור, את אַנְאָנְסִי ואת האַלְהַאֲרִיה, את הקובוֹלְד, את הבאנְשִׁי, את קובְרָה, את פְּרָאו הוֹלָה ואת עשתורת, הם הביאו אותך. רכבנו הנה בתוך תודעתם והכינו שורש. נדדנו לצד המתישבים אל הארץ החדשה שמעבר לים.”
(ניל גיימן "אלים אמריקניים")

ברוסייה הסובייטית, האתאיסטית, לא סגדו לאלים. את שאריות האלים שהותרו לסגידה מצאתי בתוך ספרי ילדים ובמבואות מוזיאון האַרְמִיטָאז'. בעבורי ישו היה דמות מיתולוגית בדיוק כמו אודין, מריה והיונה היו פרי מעשייה כשופה בדומה לאפרודיטה והתפוח, משה ועשר המכות לא היו שונים בעיניי מהרְקֶלְס ושתיים-עשרה מטלותיו. האלות והאלים האמיתיים שלי, שאותם עבדתי בפה מלא חרוזים עוד בטרם ידעתי לקרוא, היו משוררות ומשוררים. תחילה היו אלה המשוררים הקלאסיים והרומנטיים המותרים. אחר כך הגיעו שמות אחרים: גומיליוב, צווטאייבה, אחמטובה, מנדלשטם. את השמות האלה שמרתי בסוד, השמעתי אותם באוזן זרה רק בתום בדיקת

* כל תרגומי השירים של אחמטובה הכלולים במסה זו הם מאת ריטה קוגן.

דעות קפדנית של בעל האוזן. המחסום שהחל להיסדק במחצית השנייה של שנות השמונים, נפרץ סופית בשנות התשעים. שמותיהם של האלות והאלים הסודיים שלי הוכרו מעל דפי כתבי עת, בלי שעורכיהם יחששו להמשך העסקתם, ואילו אני עזבתי את רוסיה. באתי אל הארץ החדשה שמעבר לים. האלות והאלים שלי רכבו יחד איתי בתוך נפשי־תודעתי. בדומה לאלים־מהגרים הם חיכו בסבלנות, עשור ושניים, שאכה שורש, מבלי ליידע אותי שבארץ החדשה הם כבר הצמיחו חורשות עבותות, מזרעי העליות ההן, הראשונות. גם האלה בעלת האַטְרִיבוּטִים המזוהים עמה כל כך – הפרופיל המסותת והרדיד הניאור־קלאסי, אנה אחמטובה, באה יחד איתי בטיסה לא ישירה, לנינגרד – בודפשט – תל אביב. היא עברה איתי מגבר לגבר, מתוגה לתוגה, עד שלמדתי לחיות פשוט וקל, או שמא רק לְסַפֵּר ידעתי.

למדתי לחיות פשוט וקל

לְמַדְתִּי לְחַיּוֹת פְּשׁוּט וְקָל,
לְשֵׂאת תְּפִלָּה לְאֵל וְלִרְקִיעַ,
וּלְשׁוֹטט שְׁעוֹת לְלֹא עֵמֶל,
וְחִרְדָּה עוֹדֶפֶת לְהִכְנִיעַ.

כְּשֶׁעָשָׂב בְּרֹחַשׁ בְּגֵאִיּוֹת,
אָדָם־צָהֵב נִתְּלָה אֲשֶׁכּוֹל פְּרִי יַעַר,
אֶכְתֵּב שִׁירָה שְׂמִיחָה עַל תְּהִיּוֹת
וְעַל קִיּוֹם נְטוּל כְּאֵב וְצֶעַר.

אֲשׁוּב הַבֵּינָה. יִלְקֶק יָדִי
חֶתוּל נְעִים פְּרוּהָ, וְאִזּוּ יְנָהֵם.
וְאוֹר יֵצֵת, חֶזֶק וּמִיָּדִי,
בְּמִנְסָרָה שְׂקֻטָּה עַל שְׂפֵת אָגֶם.

קְרִיאָה שֶׁל חֶסֶדָּה עַל גַּג בֵּיתִי
רַק לְעֵתִים תִּפְרֹ אֶת הַדְּמָמָה.
וְאִם תִּקְיֵשׁ אֵי פַעַם עַל דְּלָתִי,
נְדָמָה לִי, כִּי אֶפְלוּ לֹא אֲשַׁמַּע.

1912

את ארבע השורות הראשונות שיננתי במשך שנים בקול ובלחש, כיאה לתפילה. שוב ושוב, תחילה ברוסית, אחר כך בתרגומי העברי. לעתים אני שואלת את עצמי, האם באמת למדתי לחיות פשוט וקל? נדמה לי שהיום, אולי, למדתי מעט יותר ממה שידעתי פעם, כשתרגמתי את השיר. אני לא אשת אקדמיה ולא מתרגמת לפרנסתי. אני מתרגמת

לעצמי, מתוך עצמי ובהתאם לנסיבות חיי. את השיר תרגמתי ב־2009, שלוש שנים בלבד אחרי האונס, כאשר לא ידעתי כלל מהו פשוט וקל. ידעתי לשוטט שעות כדי להכניע חרדה עודפת של פוסט־טראומה טרייה, למדתי להתבונן ולצלם את הטבע העירוני. גם לי אז חיכה בבית חתול נעים־פרווה וגבה־גרגור, חתול שהיה כל עולמי. את קריאת החסידה המרתי בזמזום המסוק, וקיוויתי לא לשמוע כאשר האהוב שעזב יקיש בדלת. רבים חושבים שהשיר הזה מתאר את החוכמה המיוחדת שמצאה המשוררת. אבל בעיני זה מתאר בדיוק את ההפך: לפי הזן, מי שאכן למד לחיות פשוט וקל לא ירבה להזכיר את זה. אך מי שהפשטות והקלות נעדרים או מועטים בקיומו, יידחף לדבר על זה, או במקרה של אנה אחנטובה, לכתוב על זה. בשורות האחרונות של השיר אני רואה תקווה נואשת לשמוע את ההקשה המיוחדת בדלת ביתה.

אנה אנדרייבנה אחמטובה (שם משפחתה האמיתי היה גורנקו) נולדה באחוזת סארקיני, בסמוך לאודסה, ב־1889. "נולדתי [...] באותה שנה שבה נולדו צ'רלי צ'פלין, סונטת קרויצר' של טולסטוי, מגדל אייפל, ונדמה לי שגם אליוט", כתבה אחמטובה ביומנה. ב־1890 עברה המשפחה לצפון, לעיירה בפאתי סנט־פטרבורג. העיירה קשורה קשר אמיץ הן לספרות הרוסית והן להיסטוריה הרוסית – צארסקויה סלו. את בעלה הראשון, המשורר ניקולאי גומיליוב, הכירה בהיותה תלמידת הגימנסיה לבנות של צארסקויה סלו. את הדימוי שליווה את היכרותם, דפניס וְקְלוֹאָה, הנציח גומיליוב בשירו "זמנים מודרניים". ב־1910 הם נישאו, אחרי מסכת חיזורים וריבים שנמשכה שבע שנים. בתור מתנת נישואין נסעו ניקולאי ואנה לטיול בפריז. בשובם מצרפת אחמטובה עברה לסנט־פטרבורג והתקבלה ללימודי ספרות, ואילו גומיליוב יצא למסע באפריקה. עם שובו ב־1911, אחרי ריב משפחתי נוסף, אנה נסעה לפריז שנית, הפעם בגפה. ב־1912 טיילה בצפון איטליה. "הרושם שהותירו בי הציור והאדריכלות האיטלקיים היה עצום: זה היה מעין חיזיון, שאתה נושא בתוכך כל ימי חיך". עם השנים התברר כי גם הקשר הקצר שהיה בין אחמטובה לבין הצייר אמדיאו מודיליאני, אלמוני באותה התקופה, היה מעין חיזיון שהיא נשאה בתוכה בכל ימי חייה.

אך יחד עם התמונות מחיי הנישואין המורכבים, ניקולאי גומיליוב היה הראשון שהבין ואף הכריז כי אישתו היא לא עוד גברת־משרבטת, אלא "משורר". אחמטובה מעולם לא אהבה את התואר "משוררת" ותמיד אמרה על עצמה, בדומה ללאה גולדברג אחריה: "אני משורר". ב־1912 פורסם ספרה הראשון, "ערב", וב־1914 יצא ספרה השני, "חרוזי תפילה". שני הספרים זיכו את אנה בהוקרה ובתהילה. את השיר "למדתי לחיות פשוט וקל" אחמטובה כתבה במהלך הטיול המשפחתי באיטליה, בעודה בהיריון, בחודש מאי, בעיר פירנצה. בספטמבר 1912 נולד לב, בנם של אחמטובה וגומיליוב. ב־1914, כשפרצה מלחמת העולם הראשונה, גומיליוב, שהיה משוחרר מגיוס חובה עקב בעיות רפואיות, התנדב להישלח לחזית. את "שיר ערש" כתבה אחמטובה ב־1915, כאשר חיכתה בגפה לבעלה החייל וטיפלה בבנה התינוק.

שיר ערש

הֲרַחֵק מִכָּאן בְּיַעַר עֵב
לִיד נְהַר כַּחַל
בְּצַרְיָף אֶפֶל עִם יַלְדָיו
חוֹטֵב חֵי, חֹסֵר-כֹּל.

בְּנו הֲרַךְ גָּבְהוּ כְּזֶרֶת.
אֵיךְ אוֹתָךְ אֲשַׁקִּיט?
שֶׁן, בְּנִי, שֶׁן נָא לְתַפְאֶרֶת.
אֲנִי אִם נוֹרְאִית.

יְדִיעָה נְדִיר עוֹבְרֶת
בְּבֵיתֵנו כָּאן.
אָבָא יִקְבֵּל מְזַכֶּרֶת –
צָלֵב לְבֵן, קָטָן.

הִיָּה מְצַר, יְבוֹא מְצַר.
לְמְצַר אֵין סוֹף.
עַל אֲבִיךָ הִיָּקֵר
יִשְׁמֹר הָאֵל הַטּוֹב.

1915

היום אני מבינה שאמא שלי ניסתה לגדל אותי להיות אם לא אלה, לכל הפחות גיבורה. מילדות מוקדמת היא השרתה אותי במי הסטיקס של השירה הרוסית. התחלתי לכתוב שירה בגיל שש ולא פסקתי עד גיל ארבע עשרה. ב-1990 נמשיתי מן הנהר ההוא והפכתי אילמת. בטרם הגירתי לא ידעתי לא צורת אות ולא הגיית מילה בעברית. המחברות והטיוטות שלי מאז מגלות שהפסקתי לכתוב ברוסית חודשיים אחרי ההגירה, ושניסיתי לתרגם ולכתוב שירה בעברית מ-1993. ב-1995 התגייסתי והפסקתי לנסות. השלמתי עם האילמות. גם לתרגם לא העזתי יותר. ב-2007 מצאתי את עצמי בתוך מערכת יחסים ז'יל וג'ים'ית שהתפוצצה לי בפרצוף. יש כאלה שבעקבות פיצוץ מאבדים שמיעה. אני איבדתי את אילמותי. את השיר של אחמטובה "אה כן, זה שוב אתה" ידעתי בעל פה. תחילה תרגמתי אותו בראש, מתוך מצב של ניתוק דיסוציאטיבי. פירסמתי אותו בבלוג שלי, כבקשת סליחה ומחילה, בתקווה שהנבגד יקרא, יבין ויסלח. הסיטואציה שמתוארת בשיר קרתה לי בדיוק מזרידה, רק שבמקום שלג היו אלה פתיתי חמסין חוליים ועכורים שהתדפקו על החלונות. בבית האחרון של השיר נטלתי חופש אמנותי – בעל שם הגנאי הרוסי "אוטסייביאטינה" – ושיניתי. מהי אותה "אוטסייביאטינה": זהו מונח שאול משפת דיבור, בעל גוון ביקורתי, שמשמעו: מילים משלך שהוכנסו לתוך דברים שנאמרו או

נכתבו על ידי אחרים, מעשים שנעשו מתוך הרשאה עצמית כנגד מה שמוכתב, כנגד מה שמצופה. המקור האטימולוגי של המונח הוא חיבור של שתי מילים אוט (מ, מתוך) סביה (עצמי) והפיכתן לשם עצם יחיד – מתִּוְכְעֶצְמִיּוֹת. הרי שלא כמוני, אחמטובה לא טיילה עם אהובה הנבגד במדבר שסביב שדה בוקר. הפעולה שנקטתי בתרגום הבית האחרון היא לא נסיון איזורו, אלא העתקה כמעט בלתי מודעת של ההתרחשויות לתוך המרחב האישי שלי.

אָה כן, זה שוב אַתָּה

אָה כן, זה שוב אַתָּה. לא נַעַר מֵאֵהָב,
רק אִישׁ נוֹקֵם, כּוֹאֵב, קֶשֶׁה וּמְאֻכָּזֵב.
נִכְנָסֶת אֶל בֵּיתִי, מְבִיט בִּי בְחָרְפָּה.
נִפְשִׁי בְּבִהְלָה שֶׁל שְׁקֵט טְרוֹם סוּפָה.

דוֹרֵשׁ לְדַעַת מֶה אֲנִי לָךְ עוֹלְלָתִי,
שְׁלֵאֲהֶבְתָּהּ, לְקִרְבְּתָךְ פִּלְלָתִי.
בְּגֵדְתִי בָּךְ. הָאֵם תּוּכַל לְחַדֵּל
לוֹמַר זֹאת שׁוֹב וְשׁוֹב, אֶךְ אֵין אַתָּה יְכוּל.

כָּךְ מְדַבֵּר נְרֻצָּה, טוֹרֵף תְּנוּמַת רוּצָח.
כָּךְ מְוֵת בְּעֶצְמוֹ אוֹרֵב לְגוּף קוֹדֵחַ.
תִּסְלַח לִי. גַּם הָאֵל לָמַד אוֹתִי סְלִיחָה.
גּוֹפִי שְׂרוּי כְּעֵת בְּעֶצֶב וּדְעִיכָה.

אֲבָל רוּחִי חִפְּשִׁית, שְׁלוֹה וּמְתַכּוֹנֶנֶת.
בְּזִכְרוֹנִי אֶסְפִּיד גְּנֵה חִרְפִּית צוֹנֶנֶת,
מְדַבֵּר אֶפֶל וְדַל מִתַּחַת לְרִגְלִים.
אַתָּה הָאֲדָמָה הַמְּתִיקָה לִי כִפְלִים.

1916

במקרה של השיר הבא, "אורח", אופי האוטסייביאטינה שבתרגומי היה שונה. תרגמתי את השיר פעמיים, בפעם הראשונה בסמוך לתרגום של "אה כן, זה שוב אתה". את "אורח" פענחתי אז כמעין המשך של "אה כן, זה שוב אתה". הייתי לכודה בתוך מאורעות חיי ודימיתי שגם השיר הזה מתאר ביקור בלתי רצוי של מאהב קנאי. מי שהפנתה את תשומת לבי לפענוח השגוי היתה סיון בסקין. בעקבות ההערה נברתי ביומנים של אחמטובה ומצאתי את העדות הבאה של המשוררת עצמה, עדות שנהוג לקשר לשיר הזה: "למעשה, אף אחד לא יודע באיזו תקופה הוא חי. כך גם אנחנו לא ידענו בתחילת העשור הראשון של המאה שאנחנו חיים על סף מלחמת העולם הראשונה ומהפכת אוקטובר".

אורח

כָּאֵן הַכֹּל כְּמוֹ מִקְדָּם: שְׁלֵג
דֵּק, סוּעֵר עַל פְּתָחַיִם מְקִישׁ.
גַּם אֶצְלִי לֹא שָׁנָה שׁוֹם חֶלֶק,
רַק בְּקֶר אוֹתִי אֵיזָה אִישׁ.

"מָה אַתָּה רוֹצֶה?" – בּו דְּחַקְתִּי.
"הוּא עָנָה – "אַתָּה וּבִשְׂאוֹל."
"עוֹד תִּמְיֵט עֲלֵינוּ" – צִחַקְתִּי –
"נְבוּאָה שֶׁל צָרָה וּשְׂכוֹל."

יָד גְּרוּמָה הוּא הָרִים בְּשֶׁקֶט
וְנִגְע־לֹא נִגַּע בְּפָרְחִים.
"סִפְרִי לִי אֵיךְ אַתָּה מְנַשֶּׁקֶת,
אֵיךְ אוֹתָהּ מְנַשֶּׁקִים אַחֲרֵימֶם."

מִבְּטוֹ הַכְּבוֹי הַתְּקַבֵּעַ
עַל טַבַּעַת הַנְּשׂוּאִינִי.
עַל פְּנֵיו הַקְּפוּאוֹת פֶּעֶפֶעַ
חֶרוֹן אֶף צָלוּל וּמְלִינִי.

וְאֲדַע: שְׁמַחְתּוֹ הַנִּצְחָת
הִיא לְדַעַת בְּלֶהֱט נֶחֶר
שְׁמֵמָנוּ לִי אֵינִי מָה לְקַחַת
וְשֶׁלֹּא אֶסְרֵב לוֹ דָּבָר.

1 ינואר 1914

את אחמטובה המאוחרת גיליתי בעשור הרביעי לחיי. נסיונות הקריאה המוקדמים יותר לא צלחו. אחמטובה המאוחרת דרשה ממני הבנה של שנים כבדות. את "הפואמה ללא גיבור" קראתי במלואה לראשונה רק ב־2012. את הפואמה הזאת, כנראה המורכבת והקשה-לפענוח שביצירותיה, כתבה אחמטובה במשך יותר משני עשורים, מ־1940 עד 1962. הערה מתוך יומנה: "שמעתי וראיתי אותה, את כולה, מיד – כפי שהיא היום (ללא המלחמה, כמוכן), אבל נזקקתי לעשרים שנה כדי שמתוך הסקיצה הראשונה תצמח הפואמה כולה". אמרתי: בפואמה מתואר ביקור אורחים מפתיע, לילי, שטני, מחריד וקרנבלי, שפורץ את גבולות דירתה ואת סדרי חייה של המשוררת. לנסות ולתרגם את הפואמה הזאת כראוי לה – זה מפעל של כמה גלגולי חיים. לפואמה יש שלוש הקדמות־הקדשות. את הראשונה מבין השלוש תרגמתי במקרה. לפני

כמה שנים ביליתי בוקר לכוד בדירת מאהב. במהלך הלילה, בהיעדר מטען, סוללת הטלפון התרוקנה. לא יכולתי להמתין זמן בשיטוט אקראי או לשרבט רשימות דיגיטליות. רציתי דף ועט. את שניהם מצאתי בתיק, אלא שפנקס הרשימות שלי היה מלא ואת המקום המועט שנשאר כיליתי במהירות. המאהב ישן. על השולחן בסלון מצאתי דפים של חשבון חשמל. הדף שמפרט על צדו האחד את התפלגות הצריכה לפי חודשים היה לבן וריק מצדו השני. לקחתי את הדף תוך כדי דקלום במעין גלגול עצמי קטן: "ניירותי אזלו, על כן רושמת על גב דפי הטיוטה שלך". התרגום הראשוני קרה מכורח הנסיבות, כי את חמש השורות הראשונות של הפואמה זכרתי בעל פה הודות לאל-משורר רוסי אחר, אלכסנדר גאליץ', שציטט את השורות האלה בשירו. תוקפו של המאהב פג במהרה. לקח לי כמה שנים לסיים את התרגום של ההקדמה-ההקדשה הראשונה.

מתוך פואמה ללא גיבור – הקדשה

נִירוֹתֵי אֶזְלוֹ, עַל כֵּן רוֹשֶׁמֶת
עַל גַּב דְּפֵי הַטִּיוֹטָה שְׁלֶךְ.
מִלָּה זָרָה נְגִלִית וּמִתְגַּשְׁמֶת –
פְּתִית שְׁלֶג שְׁנַמֵּס עַל יַד לְחָה
בְּהַתְמַסְרוֹת תְּמִימָה, לֹא מִתְמַמֶּת.
רִיסֵיו שֶׁל אֲנִינְאוּס – סִבֵּךְ כְּהָה –
הַתְרוֹמְמוֹ פְּתָאוּם, תַּחֲתָם נְגִלָּה
דֶק עֶרְפֵל יֶרֶק. מִשֵּׁב מִכַר עֲלָה.
זֶה יֵם? – לֹא, זֶר קְבָרִים – אֲשׁוּחַ אֶל-דֹּהָה.
בְּקֶצֶף מִתְנַחֵשׁל, הוֹמָה וּמְקוֹנֵן
קָרֵב, קָרֵב "Marche funèbre" ...
שׁוֹפֵן.

27 דצמבר 1940

קטע נוסף, אותו קטע שמדבר על המלחמה, תרגמתי לאחרונה. את "הפואמה ללא גיבור" הקדישה אחמטובה למאזינים הראשונים ששמעו את הקראותיה – חבריה ובני עירה, לנינגרד, שנספו בזמן המצור על העיר. פעם לנינגרד הייתה עירי, לכן גם אני מקדישה את התרגום לאותם המאזינים הראשונים.

מתוך פואמה ללא גיבור – מבוא

מִתוֹךְ שְׁנַת אַרְבָּעִים סוֹקְרַת,
כְּמוֹ מִרְאשׁ מְגִדֵל מִשְׁגִּיחָה.
כְּמוֹ עוֹרֶכֶת פְּרֻדָּה חוֹזֶרֶת
מִכָּל מָה שֶׁעֲזַבְתָּי מִזְמַן.

תמיד מדדתי על פני מסכות של משוררות טרגיות, הצמדתי אחת, החלפתי לאחרת, מסכת סילביה פלאט, מסכת מרינה צוּטְאֵיבָה. יום אחד אמא העירה לי שמוטב שאחליף את טיב המסכה. "קחי את אחמטובה" – גערה בי – "היא, על אף כל התלאות והקשיים, חיתה עד גיל מאוחר ומתה מוות טבעי, אחרי שאהבה לשובע ואחרים אהבו אותה. היא תמיד ידעה שזו אך מסכה ושיש בה הרבה יותר מטרגיות אובדנית." הייתי אז בת שלושים ופסלתי את העצה, הרי מה יכול להיות יותר מטרגיות אובדנית? התבגרתי. כאשר הלכתי והעמקתי בשירתה של אחמטובה הבנתי שאסור להתייחס לשירתה כפי שרבים, רעים וטובים כאחד, נוהגים להתייחס אליה. בנאומו המפורסם והמחליא, ז'דנוב התליין כינה את אחמטובה "פעם נזירה, פעם מזדיינת", ותיאר אותה ואת חייה כאוסף ציטטות מהשירים. ז'דנוב טעה. אחמטובה היא אמנית ההתחפשות הגדולה, להטוטנית המסכות, הבמאית הגאונה שהעלתה ושמטה תפאורות כמו קלפן בכיר שמערבב חפיסות קלפים מעבורות. אמנם קורות חייה היו טרגיים עד מאוד, אבל לקרוא את שירתה כאילו הייתה מסמך דוקומנטרי? זאת תהיה שגיאה קשה והחמצה משוועת.

אחמטובה האישה הייתה הרבה יותר מסך גיבורותיה הטראגיות. היו בה חוצפה, הומור, חוכמה – זו של האינטלקטואלים וזו של הרחוב. לצד החולשה הנשית הנכנעת שבה היטיבה לתאר בשיריה הליריים המוקדמים, היו בה גם עוצמות של טיטאנים. אחמטובה האישה ידעה ליטול את הזוועות הגדולות ביותר ולהמיר אותן ללחשי תפילה מרפאים, לאמנות מזוקקת. כך נולדה פואמה רזה וקשה, אלמותית, עשויה פלדה מחוסמת – "רקוויאם". האגדה מספרת כי בנה, לב גומיליוב, זה שמעצרו היה אחד הטריגרים לכתיבת הפואמה, כעס על אמו. "גם את זה היא מנצלת לטובת האמנות המקוללת שלה".

שלושה אנשים קרובים וחשובים בחייה של אחמטובה נרדפו על ידי השלטונות הסובייטיים, שניים מהם נרצחו. בעלה הראשון, המשורר ניקולאי גומיליוב, הוצא להורג ב-1921. בעלה השלישי, הסופר ניקולאי פונין, נעצר שלוש פעמים ומת במחנה מעצר ב-1953. בנה היחיד, לב גומיליוב, היה עצור יותר מעשר שנים במהלך שנות השלושים ואחר כך בין השנים 1940 עד 1950. זה מה שאחמטובה כתבה במקום מבוא ל"רקוויאם":

"במהלך שנות האימה של יז'וב* ביליתי שבעה-עשר חודשים בתורים לבתי הסוהר של לנינגרד. פעם מישהו 'זיהה' אותי. אז אישה עם שפתיים כחולות שעמדה אחרי בתור, אחת שמעולם לא שמעה את שמי, התעוררה מהקפאון האופייני שפשט בנו, העומדים,

* ניקולאי יז'וב היה שר הפנים וראש המשטרה החשאית הסובייטית, הנ.ק.ו.ד., בתקופת הטיהורים הגדולים (1936-1938).

ושאלה אותי בלחשיה באוזן (שם כולם דיברו בלחש) 'את תוכלי לתאר את כל זה?' אמרתי לה 'אוכל'. אז דבר-מה דמוי חיוך חלף על פני אותו דבר-מה שפעם היה פניה." (1 אפריל, 1957, לנינגרד).

אחד המאפיינים של שירת אחמטובה הוא הקרבה לשירה הרוסית העממית, לשירת הנשים הפשוטות, המקוננות על הבעלים, על הבנים שהלכו בטרם עת. בחרתי לתרגם קטע שמדגים היטב את המאפיין הזה: שיר קינת אישה.

רקוויאם (קטע)

(2)

חָרַשׁ נַע נְהַר הַדּוֹן,
סֵהַר דֶּק פּוֹקֵד מְעוֹן.
בָּא חֲבוּשׁ קִסְקוּט שְׁמוּט,
סֵהַר דֶּק רוֹאֶה צֵל-דְּמוּת.
זוֹ אִשָּׁה, אִשָּׁה חוֹלָה.
זוֹ אִשָּׁה – לְבַד בְּלָה.
מֵת הַבַּעַל, בְּנֵה נִכְלָא.
נָא אֲמָרוּ עָלַי תְּפִלָּה.

1939

אני בת ארבעים. הנחתי את המסכות בצד. למדתי לחיות. אולי זו פשוט מסכה נוספת, קלה יותר. את השיר שבו אסיים אחמטובה כתבה לאחר שהכירה את בן זוגה השלישי והאחרון, ניקולאי פונין, אחרי שתי מערכות יחסים משמעותיות, שהיו בחלקן מורכבות ובחלקן איומות (הראשונה עם ניקולאי גומיליוב והשנייה עם המשורר והאשורולוג ולדימיר שילייקו), שיר שפורש כיפת התאהבות נהדרת ותקווה, והופך את הכל, אפילו את הסתיו הפטרבורגי האפור, נמוך-השמים, לאביב בדיוני.

*

עוֹנֵת סֵתוֹ בְּדִיוֹנֵית הַקִּימָה כְּפָה מְתַגַּבֶּהת.
צוֹ גֵתָן לְעֵנָן: אֵל תַּחֲשִׁיךְ כָּאֵן אֶת פְּנֵי הַכְּפָה.
הַבְּרִיּוֹת הַתְּפִלָּאוֹ: שְׁעַת סְפִטְמֵבֶר קְרוּבָה וּמַגְעַת,
אֶךְ יָמִים צוֹנְנִים וְלַחִים כְּמוֹ נְגוּזוֹ בְּבִקְעַת רְצִפָּה.
וּמִימֵי תַעֲלוֹת עֲכוּרִים נִצְבְּעוּ אֲזַמְרָגֵד וּבְרִקָת,
וְסִרְפֵד הַדִּיף רִיחַ וְרָדִים, אֲבָל עוֹ בְּהַרְבָּה, עוֹ אִימִים.
מַחֲנֵק הַשְּׁקִיעָה הַכְּפוּיָה, הַשְּׁטָנִית, הַמְלַהֲטָת
יִזְכֵר עַד מוֹתָנוּ, עַד בּוֹא קֶץ כָּל הַיָּמִים.
בָּא הַשְּׁמֶשׁ לְעִיר, כְּמוֹ מוֹרֵד שְׁפוֹרֵץ אֶת הַשְּׁעַר,

עונת סתו אביבית נכרקה בו, נטרפת כפון,
ודמיתי לראות פרח-שלג מחויר מסבך יער...
או נגשת, שלו וננוח, אל סף המפתן.

1922